

भारतातील शेतकरी उत्पादक कंपन्यांची सद्यस्थिती

Epitome : International Journal
of Multidisciplinary Research
ISSN : 2395-6968

संशोधक विद्यार्थी

ऋषिकेश सर्जेराव अंबुरे.

समाजशास्त्र विभाग.

संशोधन मार्गदर्शक

डॉ. विठ्ठल भीमराव मातकर

सहाय्यक प्राध्यापक,

समाजशास्त्र विभाग प्रमुख,

प्रमिलादेवी पाटील कला व विज्ञान महाविद्यालय,

नेकनूर, जि. बीड.

गोषवारा:

भारतीय कृषी क्षेत्रामध्ये लहान व सीमांत शेतकऱ्यांचे प्रमाण मोठे असल्यामुळे उत्पादन, निविष्ठा खरेदी, साठवणूक, प्रक्रिया, वाहतूक आणि बाजारपेठेतील विक्री या बाबतीत शेतकऱ्यांना अनेक अडचणींचा सामना करावा लागतो. या समस्यांवर सामूहिक पद्धतीने मात करण्यासाठी शेतकरी उत्पादक संघटना (Farmer Producer Organisations–FPOs) आणि शेतकरी उत्पादक कंपन्या (Farmer Producer Companies–FPCs) महत्त्वपूर्ण संस्थात्मक माध्यम म्हणून विकसित झाल्या आहेत. भारत सरकारने 2020 मध्ये 10,000 Farmer Producer Organisations (FPOs) स्थापन व प्रोत्साहन देण्याची केंद्रीय क्षेत्र योजना सुरू केली. मार्च 2026 पर्यंत या योजनेतर्गत 10,000 FPOs नोंदणीकृत झाल्या होत्या. त्यापैकी 1,175 FPOs मध्ये 100 टक्के महिला सदस्य आहेत आणि 23.55 लाख महिला शेतकरी या योजनेत सहभागी आहेत. ऑगस्ट 2026 मधील अधिकृत माहितीनुसार या FPOsची एकत्रित उलाढाल 31 जुलै 2026 रोजी ₹20,358 कोटी होती. 5,765 FPOsकडे स्वतःची प्रक्रिया केंद्रे असून 3,083 FPOsनी Credit Guarantee सुविधेचा लाभ घेतला आहे. या संशोधन पेपरमध्ये भारतातील FPO/FPC चळवळीची सद्यस्थिती, आर्थिक व सामाजिक भूमिका, बाजारव्यवस्थेतील योगदान, प्रमुख समस्या आणि भविष्यातील शक्यता यांचा अभ्यास करण्यात आला आहे.

महत्त्वाचे शब्द:

शेतकरी उत्पादक कंपनी, FPO, FPC, कृषी विपणन, मूल्यसाखळी, सामूहिक शेती, ग्रामीण विकास, शेतकरी सक्षमीकरण.